

EMOTIONS

Pedagogische dossiers

1. *Een uitnodiging*
 - 1.1. Welkom bij Kanal
 - 1.2. Pedagogische aanpak
2. *Tijdens je bezoek*
 - 2.1 Ruimtelijke oriëntatie
 - 2.2 Taal
 - 2.3 Aandacht
3. *Voorstel tot klasactiviteiten*
 - 3.1 Emoties verkennen
 - 3.2 De emotiebarometer
4. *Overzicht van cognitieve vaardigheden*
5. *Leestips om jullie ontdekkingsreis voor te bereiden*

«Dit pedagogisch dossier is uitsluitend ontworpen en verspreid om onderwijsinstellingen, docenten en leerlingen in staat te stellen kennis te maken met de inhoud van de tentoonstellingen van KANAL, met name ter voorbereiding op, ter begeleiding van of in het verlengde van een bezoek.

De teksten, reproducties van kunstwerken, foto's, illustraties en andere inhoud in dit dossier worden uitsluitend ter beschikking gesteld voor informatieve doeleinden, ter illustratie van het onderwijs en voor pedagogisch gebruik in het kader van schoolactiviteiten.

Behoudens de uitzonderingen waarin de toepasselijke wetgeving voorziet, is elk gebruik van dit dossier of van een van de onderdelen ervan voor andere doeleinden verboden. **Het feit dat het gebruik kosteloos is, volstaat op zichzelf niet om het gebruik ervan toe te staan.»**

Een uitnodiging

1.1 WELKOM BIJ KANAL

Wat als we van dit document nu eens het vertrekpunt van onze ontmoeting maken? Een voorsmaakje, een welkomstcadeau, een uitnodiging om in alle rust aan je ontdekkingsstocht bij Kanal te beginnen.

Tijdens je bezoek maak je «*A Truly Immense Journey*»: een ongelooflijke reis. Je reist langs 350 **werken** uit de **moderne** en **hedendaagse kunst**, in samenwerking met het Centre Pompidou in Parijs.

Om je alvast voor te bereiden krijg je van Kanal het volgende: een inzicht in de pedagogische aanpak van het museum, een paar handvaten om de thema's van de rondleiding beter te begrijpen, klasactiviteiten en tot slot enkele leestips.

1.2 PEDAGOGISCHE AANPAK

Tijdens dit bezoek in samenwerking met Créahmbxl volgen de leerlingen hun eigen **tempo** en duiken ze via kunstwerken in de wereld van de **emoties**.

Bij elke halte kunnen gevoelens als **blijdschap**, **verrassing**, **verdriet** of **woede** naar boven komen, en krijgt elk kind de ruimte om die vrij te ervaren of te uiten. Met behulp van een speciaal door Créahmbxl ontwikkeld kaartspel, verkennen de leerlingen via de ontmoeting met kunst stap voor stap hun emoties in een ontdekkingsreis die zelfexpressie en welzijn stimuleert.

Via een beleavingsgerichte aanpak

De activiteit is zo opgevat dat alle jongeren eraan kunnen deelnemen. Dankzij aangepaste materialen en begeleiding krijgt elke leerling de kans om emoties op een heel eigen manier te verkennen.

Via een aanpak die blijft evolueren

Kanal wil een inclusieve aanpak ontwikkelen, gebaseerd op spel, gastvrijheid en kunst als eerste trefpunt. Daarbij staat een proces van voortdurende verbetering centraal.

Aarzel niet op vooraf contact met ons op te nemen. We kunnen de ontvangst van je leerlingen samen voorbereiden en de inhoud op hun behoeften afstemmen.

edu@kanal.brussels

Tijdens je bezoek

Tijdens je bezoek komen er verschillende thema's aan bod die inspelen op de ontdekking van emoties en de kunstwerken uit de tentoonstelling.

Emoties ontdekken is van cruciaal belang voor de sociale en emotionele ontwikkeling van jongeren, wat hun specifieke noden ook zijn. Emoties zijn **spontane** reacties van ons lichaam. Ze roepen lichamelijke gewaarwordingen op en helpen ons beter te begrijpen wat we voelen. Ze dragen bij tot het ontwikkelen van ons **zelfbewustzijn** en het bewustzijn van anderen.

Tijdens het bezoek wordt er een veilige omgeving gecreëerd waarin er plaats is voor elke **emotie** en iedereen mag **voelen** wat hij of zij wil. Jullie ervaring rond emoties is gebaseerd op drie pijlers:

2.1 TAAL

De geselecteerde **kunstwerken** laten zien hoe kunstenaars niet perse woorden gebruiken om zich uit te drukken, maar kleuren, gebaren, **materialen of vormen**. Sommige werken zullen je onmiddellijk aanspreken, andere zullen je verbazen of net vragen oproepen.

De leerlingen worden uitgenodigd om aandachtig te kijken, duidelijk te maken wat hen aanspreekt en te delen wat ze ervaren. Dat mag in hun eigen woorden of via andere expressiemiddelen.

2.2 AANDACHT

Aandacht kan je vergelijken met een vergrootglas: hoe langer je stilstaat, hoe groter de wereld wordt. Tijdens deze rondleiding is er plaats voor rustige, gerichte aandacht. Er is ruimte om te kijken en voelen.

2.3 RUIMTELIJKE ORIËNTATIE

Door zich op hun eigen **tempo** door de ruimte te bewegen, leren de leerlingen zich te oriënteren, hun omgeving te observeren en te begrijpen wat er zich om hen heen bevindt. Ze ontwikkelen hun lichamelijk en **ruimtelijk bewustzijn** met begrippen als: boven, onder, naast, veraf of dichtbij.

In een geleidelijke en toegankelijke ontdekkingsstocht versterken de leerlingen hun vermogen om te observeren, zich te oriënteren en betekenis te geven aan wat ze zien.

Voorstel tot klasactiviteiten

"Danse Serpentine [II]", Loie Fuller, uit 1897–1899

[Video link](#)

© Photo credit: Centre Pompidou, MNAM-CCI/Dist. GrandPalaisRmn. Copyright
Artwork : Domaine public. Sous réserve de droits.

Kanal reikt graag een aantal creatieve activiteiten aan die je eenvoudig met de hele klas kan uitvoeren. In dit document is elk voorstel gelinkt aan een **kunstwerk** uit de **tentoonstelling**, steeds met een woordje uitleg erbij.

Er is bij Kanal een plek voorzien om de creaties die jullie in de klas maken, tentoon te stellen, als een mooi aandenken aan deze eerste ontmoeting. Breng ze dus gerust mee, we stellen ze met plezier tentoon!

3.1 SERPENTINEDANS

Een eerste kennismaking

«Ik wil een nieuwe kunstvorm creëren; kunst die volledig losstaat van de gangbare theorieën, kunst die de ziel en de zintuigen tegelijkertijd complete vervoering schenkt.»

Loie Fuller (1862–1928) is een Amerikaanse kunstenaar en **choreograaf** die beschouwd wordt als pionier van de **moderne dans**. Ze bedacht de **serpentedans** waarbij het lichaam, de belichting en de stof samensmelten tot een volwaardig **kunstwerk** dat eind 19e eeuw, begin 20e eeuw een artistieke revolutie teweegbracht. Doordat ze de nadruk legde op vormen, bewegingen en uitdrukking van emoties in plaats van verhaal of **realisme** effenden haar choreografieën en **scenografische** experimenten het pad voor **abstractie** in de dans.

Gehuld in honderden meter witte zijde transformeert Loie Fuller haar lichaam in een wervelende **sculptuur** die afwisselend aan een vlinder en een bloem doet denken. Haar bewegingen spelen met de veelkleurige belichting en zorgen voor een totaalervaring van **ritme**, lichaamstaal en klank. Loie Fuller bracht haar dans honderden keer op podia in de Verenigde Staten en Europa, onder meer in de **Folies Bergère** in Parijs, en maakte naam als icoon uit de **Parijse belle époque** (1871–1914).

Fun fact

Loïe Fuller was gefascineerd door het samenspel van het **licht** en de stoffen van haar jurken waarin ze af en toe lampjes verborg om haar bewegingen op het podium te laten oplichten! Vandaar haar bijnaam “fee van het licht”.

Creatieve activiteit

Duur	Minstens 15 min. (afhankelijk van de groep)
Benodigdheden	Papier in verschillende kleuren: geel, blauw, rood en groen
	Plakband om verschillende zones af te bakenen
	Optioneel: gekleurde sjaals of doekjes
Ruimte	Een leeg klaslokaal waarin verschillende zones zijn afgebakend. Elke zone staat voor een bepaalde emotie.
Bijvoorbeeld	Gele zone: blijdschap
	Blauwe zone: rust
	Rode zone: woede
	Groene zone: afkeer

1. Kennismaken met emoties

Stel de verschillende zones voor: elke kleur staat voor een bepaalde emotie (blijdschap, verdriet, woede, verrassing...). Neem de tijd om de emoties samen te benoemen, te herkennen en eventueel kort uit te beelden.

2. Een situatie voorstellen

De leerkracht beschrijft een kleine, alledaagse situatie: «Als ik een spel verlies, voel ik me...», «Als ik een vriend of vriendin terugzie, voel ik me...», «Als ik iets nieuws ontdek, voel ik me...».

3. Je plekje kiezen

De leerlingen verplaatsen zich naar de zone die het best overeenstemt met hun gevoel. Bespreek samen dat niet iedereen altijd hetzelfde kiest, en dat dat helemaal oké is.

4. Vertellen of tonen

Als iedereen gekozen heeft, kunnen de leerlingen hun emoties uitdrukken zoals zij dat willen: met gebaren, een houding of een paar woorden. Het gaat hierbij vooral om observeren en voelen.

Herhaal de activiteit zo vaak als gewenst, afhankelijk van de betrokkenheid van de leerlingen en de doelstellingen van de leerkracht.

Variatie: bewegen met emoties

Je kunt de activiteit ook uitvoeren met gekleurde doeken of sjaaltjes. De leerlingen kiezen een emotie en bedenken een beweging waarmee ze die uitbeelden. Dat kan individueel of in groep, op hun eigen manier.

Wie wil, kan deze variatie ook begeleiden met muziek!

3.2 DE EMOTIEBAROMETER

Een eerste kennismaking

De kunstenaar André Cadere (1934-1978), geboren in Roemenië en actief in Parijs, werd bekend door zijn «ronde houtstaven», die hij in de jaren 70 heeft gemaakt.

Wat als kleuren niet altijd de regels volgen? André Cadere verrast met de eenvoud van zijn **kunstwerken**: lange houtstaven met gekleurde segmenten, bijna als een telpel. De kleuren herhalen zich... en plots verandert er iets. Een kleur verschijnt op een onverwachte plek of een reeks verschuift als een kleine afwijking die je aandacht trekt.

Van dichtbij kijken, vergelijken, ontdekken wat zich herhaalt... en wat ontsnapt aan het patroon. De regel is er wel, maar ze beweegt. Kan je haar ook op een andere manier volgen? En wat als iets dat op een fout lijkt eigenlijk een bewuste keuze van de kunstenaar is?

Zijn staven, zonder duidelijk begin of einde, kunnen overal opduiken. In Kanal verplaatsen ze zich door de tentoonstellingsruimtes: je kan ze zoeken, terugvinden, observeren... en misschien ook zelf andere combinaties of patronen bedenken?

“Six barres de bois rond” van André Cadere, uit 1975

© Photo credit: Centre Pompidou, MNAM-CCI/Philippe Migeat. Copyright Artwork :

© Courtesy Succession André Cadere et Galerie Hervé Bize. Sous réserve de droits.

Fun fact

Cadere vroeg niet altijd toestemming om zijn **kunstwerken** tentoon te stellen.

Soms dook hij op in galerijen of musea (bijvoorbeeld tijdens **vernissages** van andere kunstenaars) en zette hij stillerjes een van zijn staven tegen een muur, om daarna weer te vertrekken. Zo stelde hij de regels van de kunstwereld en de plaats van de kunstenaar in vraag.

Creatieve activiteit

Duur	Minstens 30 min. (afhankelijk van de groep)
Benodigdheden	Een ronde kartonnen schijf met een diameter van ongeveer 20 cm
	Een stuk karton van 15 cm om een pijl uit te knippen
	Splitpennetjes
	Meetlat
	Stiften
Variaties	A. Elke leerling maakt zijn of haar eigen barometer.
	B. Maak één grote barometer voor de hele klas.

1. Kennismaken met emoties

Praat met de klas over de gevoelens die we op een dag het vaakst ervaren: blijdschap, woede, angst, verdriet, rust, verrassing...

Neem de tijd om die emoties te benoemen en herkennen. Ga dieper in op hun kenmerken. De leerlingen kunnen ze ook proberen uit te beelden om ze zich meer eigen te maken.

2. Emoties uitbeelden

De leerlingen beelden om de beurt met hun gezicht, lichaam of houding een emotie uit. De rest probeert te raden om welke emotie het gaat. Sta nadien even stil bij het feit dat emoties zich afhankelijk van de persoon op verschillende manieren kunnen vertalen.

3. De emotiebarometer maken

A. Elk een eigen barometer

De leerlingen nemen de ronde kartonnen schijf en verdelen die met een meetlat in een aantal gelijke delen. Elk deel stelt een andere emotie voor. De leerlingen geven elke emotie een andere kleur met behulp van de stiften.

Daarna knippen ze een pijl uit het stuk karton van 15 cm en versieren die naar believen.

Tot slot maken ze de pijl met een splitpennetje vast in het midden van de schijf.

De leerlingen kunnen de emotiebarometer nu elke dag gebruiken als een soort klasritueel, of om thuis aan te geven hoe ze zich voelen.

B. Eén barometer voor de hele klas

De klas kiest samen welke symbolen en tekeningen het best bij elke emotie passen. Vervolgens mag elke leerling iets op de schijf tekenen of kleuren.

Nog een stapje verder

Afhankelijk van het niveau van de klas kan je elke emotie opdelen in verschillende intensiteiten.

De behoeftebarometer

Je kan aan de achterkant van de emotiebarometer nog een tweede cirkel maken om aan te geven wat je bij welke emotie nodig hebt.

Overzicht van cognitieve vaardigheden

Het doel is niet om te presteren, maar om elk kind de kans te geven op zijn of haar eigen niveau aan de activiteiten deel te nemen. Afhankelijk van hoe de oefeningen verlopen, kunnen verschillende cognitieve vaardigheden tijdens het bezoek worden gestimuleerd.

TAAL	Met of zonder gesproken taal een gevoel uitdrukken (via gebaren, aanwijzen, pictogrammen, geluiden of bewegingen)
EXPRESSIE	Emoties en zichzelf uitdrukken
REDENEREN	Een emotie aan een kleur, afbeelding, situatie of gevoel koppelen
ASSOCIËREN	Een eerder ervaren emotie herkennen of zich die emotie herinneren
WAARNEMEN	Zich oriënteren in een ruimte en elementen binnen een afgebakende zone verplaatsen.
RUIMTELIJKE ORIËNTATIE	
AANDACHT	Zich gedurende korte tijd concentreren op een afbeelding, opdracht of beweging.
HERKENNEN	Basisemoties (blijdschap, verdriet, boosheid en angst) herkennen aan de hand van visuele, auditieve of situationele aanwijzingen.

Leestips

BOEKEN	HET KLEURENMONSTER	Anna Llenas <i>Lamnoo</i> 2012
	VROLIJK	Mies van Hout <i>Hoogland & van Klaveren</i> 2022
	WAT VIKTOR VOELT	Aurélie Chien Chow Chine <i>Ballon Kids</i> 2022